

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRKÇE DERSİ UZUN TEZ ÇALIŞMASI

BAŞKA DÜNYALARA KISA BİR YOLCULUK

Danışmanın Adı-Soyadı: Sevgi BALCI

Öğrencinin Adı-Soyadı: Göksu BAŐER

Diploma Numarası: 1129-0104

Sözcük Sayısı:

Araştırma Konusu: Adalet Ağaoğlu'nun "Yazsonu" adlı yapıtında "yazınsal yapıtların kurgulama süreçlerinin" konusunun incelenmesi

ÖZ (ABSTRACT)

IB programı Türkçe A1 dersi çerçevesinde, uzun tez olarak hazırlanan bu çalışmada, Adalet Ağaoğlu'nun "Yazsonu" adlı yapıtında, yazınsal yapıtların kurgulama süreci incelenmiştir. Bu tezde, öncelikle yazar ve onun kurgu ve gerçek dünyası arasındaki bağlantı açıklanmış, ardından alt başlıklar uzam, figür ve zaman yaratma olarak şekillendirilerek irdelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde yapıtın genel kurgusu ve bu çalışmada sunulacak konu belirtilmiştir. Gelişme bölümünde uzam, figür, zaman yaratma ve bunlar üzerinde iç ve dış gerçekliğin etkisinin üzerinde durulmuş ve anlatım yapıttaki bölümler esas alınarak yapılmış ve yorumlanmıştır. Sonuç bölümünde ise, bu yapıtın sıradanlığın dışına çıktığı ve bir yazın sonu olduğu vurgulanmıştır. Adalet Ağaoğlu'nun "Yazsonu" adlı yapıtında, yazınsal yapıtların kurgulama süreci incelenerek, bunda yazarın dış dünyasının ve kendi iç gerçekliğinin etkisinin olduğu kanısına varılmıştır.

(Sözcük Sayısı: 119)

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ.....	2
A. Uzam Yaratma	4
A.1. Anlatıcının içinde bulunduğu dış gerçekliğin uzam yaratmadaki etkisi.....	4
A.2. Yapıt gerçekliği içinde temel anlatıcının uzam yaratmadaki etkisi.....	5
B. Figür Yaratma	7
B.1. Anlatıcının içinde bulunduğu dış gerçekliğin kişilerin figür yaratmadaki etkisi ..	8
B.2. Yapıt gerçekliği içinde anlatıcının figür yaratmadaki etkisi	9
C. Zaman Yaratma	13
C.1. Anlatıcının içinde bulunduğu dış zamanın kurguda zaman yaratmaya etkisi	13
C.2. Anlatıcının iç gerçekliğinin kurguda zaman yaratmaya etkisi	14
C.3. Yazar Olduğu Varsayılan anlatıcının İçinde Bulunduğu Zamanın Etkisi	15
SONUÇ.....	17
KAYNAKÇA.....	18

Araştırma Sorusu: Adalet Ağaoğlu'nun “Yazsonu” adlı yapıtında “yazınsal yapıtların kurgulama süreçleri” konusu nasıl işlenmiştir?

GİRİŞ

Yaşam, çeşitli sözlüklerde, doğumla ölüm arasında geçen zaman dilimi olarak tanımlanır. Bu zaman diliminde, yeryüzündeki altı milyar soluk, doğumuyla ölümü arasında bir tecrübe merdivenini tırmanan kalabalık olarak değerlendirilirse, bu merdivenin her basamağı, bu her bir soluk için, ayrı bir heyecan, ayrı bir anlam ifade eder. Lâkin bu kalabalık için ortak olan bir nokta da yok değildir. Bu ortak nokta başlangıçta herkes tarafından anlaşılmasa da, insan sonuna kadar bu basamakları kat ederek bir netlik ve anlam bulma arayışına girer. Sadece bu arayış bile o ortaklığı yaratmaya yeterdir. Bu ortaklık bu kalabalığı birbirine bağlarken aslında bireysel farklılıkları oluşturan, bu kalabalığın birbirinden ayrıldığı belirleyici noktaları da oluşturur. Her ne kadar bu kalabalık aynı merdiveni tırmansa da bu kalabalığın özgün bireyleri için ayrı yollarla, farklı duygular yaşanması da esastır. Bu farklılık, dünya üzerinde bin bir çeşit renk ve hikâye doğmasında etkilidir. İşte yazarlar tam bu noktada devreye girerler. Onlar bu kalabalıkla birlikte merdivenleri çıkarlar, ancak onlar farklıdırlar; o kalabalığı harflerle, sözcüklerle, tümcelerle beyaz sayfalara dökerler. Yazın yani edebiyat, bu zaman diliminin ve tecrübe merdiveninin en önemli görgü tanığı olarak kalabalıkların içinde özgün birer yaratı olarak yerini alır.

Yazın dünyasının biricik gücü, yazarlar, çevrelerinde gördükleri bu farklı zaman dilimlerini ve onu yaşayarak yeni edinim sahibi olan tecrübe merdiveni sahiplerinin “gerçeklik”lerini, kendi hayal dünyalarıyla birleştirerek bambaşka yaşamlar kurgularlar. Yazmaya başladıklarında, kafalarının içinde artık iki dünya mevcuttur. Bunlardan biri “gerçek dünya”dır, diğeri de “kurgu

dünyası”dır. Yazarlar, bu gerçek ve kendi oluşturdukları kurgu dünyası arasında gelgitler yaşarlar. Gerçek dünya onlar için ilham kaynağıdır: Görürler, etkilenirler, düşünürler. Kurgu dünyasında ise tüm bunları kendi hayal dünyalarıyla birleştirip yaratırlar ve yazınsal yapıtları vermeye başlarlar.

Adalet Ağaoğlu’nun “Yazsonu” adlı yapıtı da adeta yazar ve kurgu arasındaki bu bağı sunmak üzere kurgulanmıştır. Yazar, yapıt boyunca öncelikli olarak bir “anlatıcı” kurgulayarak yapıtta çok katmanlı yapının görünümünü oluşturmuştur. Yapıtta bu anlatıcı dışında, bir de yapıt figürü olarak bir “anlatıcı figür” daha yer almaktadır. Bu anlatıcı figür ise yapıtın odak figürü olan Nevin’dir. Yazınsal kurgu, Nevin “anlatıcı figürü” tarafından anlatılırken bu yapıtın nasıl kurgulandığı daha önce belirtilen “anlatıcı” tarafından verilmeye çalışılmıştır. Burada kurgulanan iki farklı anlatıcı ile amaçlanan şey, “dış gerçek” ve “kurgu gerçekliği” arasındaki bağı sunmaktır. Adalet Ağaoğlu, gerçek dünyanın yansımalarını vermek için kurguladığı anlatıcıyla, yapıtın akışını yer yer keserek yine bu “dış gerçekliği” ile “kurgu gerçekliği” arasındaki bağı netleştirmek istemektedir. Yapıttaki bu “anlatıcı” ve “anlatıcı figür Nevin” bölünmesinde, yazınsal yapıtların oluşum sürecinde kurgunun nasıl gerçekleştiği, kurgu gerçekleştirilirken gerçek dünyadan ve yazarın hayal dünyasından nasıl etkilendiği verilmek istenmektedir. Bu da aslında yazarın kurgulama sürecindeki temel odakları okura tanıtmak isteğini göstermektedir, çünkü yazarlar tam olarak bunu kabul etmeseler de anlaşılacak veya hissedilmek isterler. Bu da yapıtın kurgulanmasında üç temel kurgu ögesinin mutlaka yaratılması gerekliliği esasına yaslandığından “Yazsonu” adlı yapıtının kurgusu da bunların sunumuna dayanır: “Uzam Yaratma”, “Zaman Yaratma” ve “Figür Yaratma”. Tüm bunlar da yazarın etkilendiği dış gerçeklik ile kendi iç dünyasının yaratıcılığından oluşan temeller olarak sunulabilir.

A. YAZINSAL YAPITLARDA “UZAM” YARATMA

Kurmaca gerçekliği içinde uzam yaratma gereği büyük bir paya sahiptir. Nasıl bir aşçı yemek yapmak için her şeyden önce bir mutfağa ihtiyaç duyuyorsa, yazarlar da figürlerini yerleştireceği, olay akışına zemin yaratacağı bir uzama ihtiyaç duyarlar ve buna bir esin kaynağı arayışı içine girerler. Bu yüzden ki, yapıtların kurgularında bir genellemeye gidilecek olunursa uzam betimlemelerine öncelik verilir. “Yazsonu” adlı yapıtta da bu açıkça görülmektedir. Yaşama dair kısa bir sorgulama yapıldıktan sonra yapıtta ilk yer verilen unsur uzamdır. Yapıtın bu sorgulamayla başlamasının amacı da uzamların kurgudan önce yaşam gerçekliğinin yansıtılmasında önemli olduğuna vurgu yapmaktır. Bunun ardından yapıtta, Akdeniz kıyısındaki bir motel odasının tanımlanmasına geçilir. Bu uzam yaratılırken yazarın iç ve dış gerçekliğinin etkisi gözlemlenir. Yazarın iç gerçekliği onun yapıtı yaratan hayal gücü iken dış gerçekliği yapıta esin kaynağı oluşturan çevresindeki gerçek dünyadır.

A. 1. TEMEL ANLATICININ İÇİNDE BULUNDUĞU DIŞ GERÇEKLİĞİN UZAM YARATMADAKİ ETKİSİ

Yazınsal yapıtlarda uzam yaratma son derece önemli bir etkidir. Gerek dış gerçekliğin yansıtılmasını sağlamak gerek yapıta bir gerçeklik algısı katmak için her yapıtın iyi bir uzam temeline yaslanması gerekir. Adalet Ağaoğlu'nun “Yazsonu” adlı yapıtında önce temel anlatıcının içinde bulunduğu dış gerçekliğin sunumu için bir uzam yaratılır. Bu yaratı, bu anlatıcının bir motelde olması ve yapıt içinde de kendi yapıtını kurgulamaya çalışması ile temellendirilir. Yani bu temel anlatıcının bir yazar olduğu ve bir yazınsal yapıt yaratma çabası içinde olduğu böylelikle sezdirilir. Bu anlatıcı, “yapıt”ını kurgularken bulunduğu Akdeniz

kıyısındaki gerçek dünyadan etkilenmiş ve bunu kurgusuna katmıştır. Anlatıcının bulunduğu bu sakin ortam, kurgulama sürecinde uzam yaratılırken bir ilham kaynağı haline gelmiştir:

“Motele yerleşir yerleşmez bakışlarım bir çırpıda her yanı taradı: Başımı kuzeye çevirirsem uzak, puslu dağları, dağ eteklerinde muzlar, narenciyelerle örtülü tepeleri, tepelerin düzlüklerinde, denize açılan eteklerinde köy evlerini; doğuya çevirirsem küçük, minicik bir koyu -bir deniz gölü-, onu çevreleyen kayalıkları kayalıkların dibinde yabancı bitki örtüsünü, tam karşımda, tam karşımda, ötelerde ise engin denizi görürüm.”(Ağaoğlu, 11)

Yapıtta yazar olduğu sezdirilen anlatıcının, bulunduğu motelin karşısında terk edilmiş bir de ev bulunmaktadır. Bunun anlatıcı için önemli bir yeri vardır. Öyle ki bu ev anlatıcıyı fazlasıyla etkiler. O, bu evde bir hayal dünyası yaratmaya başlar. İşte anlatıcı bu evi de yapıtına dahil ederek hemen hemen o içinde bulunduğu çevrenin her ögesini bir esin kaynağı olarak yapıta aktardığı gözlenir, elbette önemli sayılabilecek değişiklikler de yapar. Artık yazınsal yapıtın yaratım süreci başlamıştır. Bu değişikliklerin yapılması için, ihtiyaç duyulan tek temel kalmıştır. O da yazarın iç gerçekliği yansıtan hayal gücüdür.

A. 2. YAPIT GERÇEKLİĞİ İÇİNDE TEMEL ANLATICININ UZAM YARATMADAKİ ETKİSİ

Anlatıcının hayal gücü onun iç gerçekliğini oluşturan temel unsurdur. Anlatıcı bu hayal gücü ile yapıtının iç gerçekliğini oluşturur. Adalet Ağaoğlu, yapıtında bu anlatıcı aracılığıyla oturduğu motel ve onun karşısındaki terk edilmiş evin daha öncesinde nasıl olduğunu hayal etmeye başlar ve yapıtını kurgulamak için yazı makinesinin başına geçer. Yapıtta yazar olarak

sezdirilen bu anlatıcı figür, bulunduğu motelin inşaat halinde olduğunu hayal eder. Kurgusunun olay akışı da artık biçimlenmeye başlamıştır. Olay akışı içinde buradan gün boyu makine sesleri gelmekte ve motelin yapımı günden güne ilerlemektedir. Motel inşaatının karşısında küçük bir ev bulunmaktadır ki bu ev o dış gerçekteki terk edilmiş evdir: *“Bu ev, bir kez de seçildi mi, insanda garip duygular, düşünceler uyandırmaktadır. Bir göz tanışıklığının ardından boyuna mırıldanıp konuşan, anlatan bir evdir.”*(Ağaoğlu, 12) Bu evin su borusu patlamış ve uzun zamandır kimse tarafından ziyaret edilmemiştir. Motel sahibi ise bu boşluktan yararlanıp bu evi de motele katmak istemektedir, ancak bir gün bu evin “Nevin” adlı sahibi gelir ve burada bir yaz geçirir. Böylece, anlatıcı tarafından yapıtın uzamı tanımlanmış olur:

“Benim tuttuğum odadan kayalıkları, buğulu bir çam ormanını, uzak tepeleri, göğün içinde erimiş sıradağları, gerideki köyün minaresini ve muz bahçelerini de görebiliyorsunuz. O eski, bırakılmış küçük ev ise, bir aile albümünün alttan ilk sayfasına yapıştırılmış en silik fotoğraf benzeri, çok yakınımdaydı.” (Ağaoğlu,7)

Anlatıcı, daha sonra bulunduğu motelin karşısındaki boş evin içine insanlar ve anılar niteliğinde olaylar da kurgulayarak yapıtını daha da zenginleştirmeye biçimlendirmeye başlar. Bu unsurlar artık tamamıyla yazarın belirlediği, yine yapıtta yazar olarak sezdirilen anlatıcının anlatımıyla okura sunulmaktadır. Her ne kadar yapıtın uzamının taslağı yazarın dış gerçekliğinden kaynağını alsada bu uzamın asıl ve tüm kabul edilecek betimlemesi gücünü yazarın hayal gücünden alarak okurun imgelemiyile birleşerek yapıtın değerini oluşturacaktır. Dış gerçeklikte o terk edilmiş evin içi, motelden çok net görülmemektedir. Onu yazar, anlatıcı figür aracılığıyla, kendi hayal dünyasında yarattığı biçimde doldurur. Yapıtta, anlatıcı bir “yazar” olduğundan, bu katmanlı yapı içinde, uzamını; dağınık, etrafın playboy dergileriyle dolu olduğu, uzun süredir ziyaret edilmediği için başkaları tarafından da kullanılmış kirli bir ev olarak yaratmıştır. Daha

sonra odak figür “Nevin”in gelmesi ile anlatıcı figür bu dağınık ve kirli evi ona toplatıp kurgunun ilerlemesi için bu evi düzenli hale getirecektir:

“Mayoyu nereye koyacağını, ne yapacağını şaşırılmış gibiydi. İğrenmesi de, şaşkınlığı da kısa sürdü ama. Bir yiğın öteberiyle birlikte o mayoyu da aldı-parmaklarının ucuyla tutuyordu- basamakları çıktı. Elindekileri bir yana bırakıp koridorun dibindeki kapıyı açtı.” (Ağaoğlu, 49)

Bu katmanlı yapıyla amaçlanan temel şey, yazarların yaratım süreçlerinin ne olduğunun verilmek istenmesidir. Yapıtta yaratılan anlatıcı figür, dış gerçekteki yazarın temsilcisidir. Nevin figürü ise o yazarın yarattığı yapıt figürüdür. Yazınsal yapıtlarda figür yaratma işlevi de bu yönden büyük önem taşımaktadır.

B. YAZINSAL YAPITLARDA “FİGÜR” YARATMA

Yazınsal yapıtların temelini yapıtın oluşturan başka bir temel öge de yapıtın figürleridir. Gerek bir olayın başından geçeceği biri olarak gerek uzamı biçimlendirecek ya da uzam tarafından biçimlendirilecek biri olarak gerekse bir yan iletinin ya da ana iletinin yansıtılmasında etkili olacak biri olarak, figürün yapıtta işlevi çok geniştir.

Anlatıcı uzamı yarattıktan sonra yapıtına figür yaratma işine girer. Figür yaratmada da dış gerçekliğin ve yazarın etkisi vardır. Anlatıcının iç gerçekliği ile figür oluşturulan figürler, anlatıcının çevresinde bulunmayan tamamen hayal ürünü olan figürlerdir. Anlatıcının dış gerçekliğinin etkisinde oluşturulan figürler ise anlatıcının gerçek hayatta çevresinde görüp, etkilendiği insanların etkisiyle oluşturulmuşlardır.

B. 1. ANLATICININ İÇİNDE BULUNDUĞU DIŞ GERÇEKLİĞİN FİĞÜR YARATMADAKİ ETKİSİ

Yazınsal yapıtlarda figür yaratma, kurgunun temelini oluşturur. Figürsüz bir yapıt düşünülemez. Adalet Ağaoğlu'nun "Yazsonu" adlı yapıtında da anlatıcı figür dış gerçeklikte motel uzamında karşılaştığı kişileri, kurgusunun içine alır. Öncelikle bu motelde temizlikle çamaşır işlerine bakan bir kadın ve onun ailesi bulunmaktadır. Bu kadının adı Hatice'dir. Hatice'nin Yusuf adlı bir de oğlu vardır. O da motele gelen arabaları yıkamakta, motelin çiçeklerini sulamaktadır. Bu işlerin yanında sürekli olarak da bir "daktilo" ile uğraşmaktadır. Hatice'nin kocası Kadir ise motelin bekçisidir. İşte anlatıcı, hem odak figür hem de anlatıcı figür olarak belirlediği Nevin'i bu kıyılara, kaldığı motelin karşısındaki terk edilmiş eve tatil yapmak için getirerek yapıtta bir iç kurgu daha yaratır. Bu kurguya, yani yazar olduğu sezdirilen figür, yapıtına, Hatice ve ailesini de katarak kurguda figür yaratmaya devam eder.

Anlatıcı, yarattığı yapıtının olay akışı çerçevesinde, kurguladığı motelin inşaatının çevresinde terk edilmiş evin yakınında, otel bekçisi Kadir ve ailesini biçimlendirir. Kadir'in karısı Hatice'nin, ilk kocasından olan oğlu Yusuf daha küçüktür. Hatice'nin ise Kadir'den iki çocuğu daha vardır: Osman ve Şadıman. Bu aile, evdeki boşluktan yaralanarak bu evden su hattı çekmiş, onu kullanmaktadırlar. Buraya bir dinlenme için gelen anlatıcı figür olarak yaratılan Nevin'e yalnız kaldığı süre içerisinde bu aile eşlik edecek biçimde kurguda bu figür yaratma işlemi de tamamlanmış olur. Anlatıcı, Hatice'yi meraklı bir figür olarak sunacağından bunun sunumunu Nevin figürüne yükler. Hatice sürekli olarak Nevin'in evini ziyarete gitmekte ve ona bir ihtiyacı olup olmadığını, yalnız kalmaktan korkup korkmadığını, buraya neden geldiğini, başkalarının da gelip gelmeyeceğini sormaktadır. Bu sayede Nevin'in betimlenmesinde de Hatice figürüne gerekli işlev yüklenmiş olur. Ona sürekli soru soran bu figür aracılığıyla, okur

Nevin'in düşünsel ve duygusal dünyasını tanıyacaktır. Anlatıcı, Kadir figürünü de korumacı bir karakter olarak kurguya dâhil eder. O da gece nöbeti sırasında evde yalnız olan Nevin'in evinin çevresinde dolaşır ve evin güvenliğini sağlar. Bu figürün kurguya bir başka etkisi de verilmiştir. Şehirden uzak olan bu uzam, Kadir ve ailesi için bir sığınaktır. Bunun sebebi, Kadir ve Hatice'nin eski kocası arasında husumetin bulunmasıdır. Bir süre sonra Hatice'nin eski kocasının burayı da bulduğu söylentileri yayılınca, Kadir eşini ve çocuklarını köye götürmeye karar verir. Buranın Hatice'nin eski eşi tarafından bulunması yalnızca Kadir ve ailesi üzerinde etkili olmamış Nevin'in sonunu da etkilemiştir. Buradan da figürler arası etkileşimin kurguda etkili ve önemli olduğuna da vurgu yapılmaktadır. Yapıtta, yazınsal yapıtlarda figür yaratırken figürler arası etkileşime de önem verildiği bu yolla aktarılmaktadır.

Yazar olduğu sezdirilen anlatıcı, yapıtını yaratırken, yapıt gerçekliğini sunmak için yalnızca bu aileden yararlanmamış, bu gerçekliği diğer karakterlerle de desteklemiştir. Motelde karşılaştığı iki genci de kurguya katmıştır. Nevin'in yanına güzel bir yaz sonu için gelen misafirlerden bazılarını bu iki gencin etkisiyle kurgulamıştır, bu ikisi dışında kendi hayal gücüyle diğer dört kişiyi(Nevin ve diğer üç misafir) daha kurgulamıştır. Bunun yanında, Nevin ve misafirlerini kurgularken motelde sahili izlerken gördüğü çiftten de etkilenildiği açıkça görülmektedir. Böylelikle kurguda figür yaratma gerekliliği ve sürecin zorluğu aktarılmış olmaktadır.

B.2. YAPIT GERÇEKLIĞİ İÇİNDE ANLATICININ FİGÜR YARATMADAKİ ETKİSİ

Sağlam temellere oturtulmuş figürler ancak anlatıcının dış gerçekliği ve iç dünyasının birlikteliği ve uyumu sayesinde gerçekleşebilir. Adalet Ağaoğlu'nun "Yazsonu" adlı yapıtında da bu gözlemlenmektedir. Yapıtta figür yaratımında anlatıcının dış dünyası kadar anlatıcının kendisinin ve iç dünyasının da büyük etkisi bulunmaktadır.

Yapıtın ana figürü Nevin ve beş misafirinin yaratılmasında yapıt gerçekliğin etkisi vardır. Anlatıcı kendi iç gerçekliğinden yani hayal dünyasından yararlanarak Nevin’i ve beş misafirini kurgulamıştır. Ayrıca, anlatıcı, Nevin’i kurgularken Nevin ve kendi arasında bazı benzerlikler oluşturmuştur, odak figür ile arasında bir bağ kurmaya çalışmıştır. Bu da yine yaratım sürecinde yazarların kendilerinden birçok parçayla özdeşleştirme yaparak da figür yarattıklarını belirtmek içindir. Aynı zamanda, yazar olduğu sezdirilen anlatıcı, yapıtı ara ara böler ve araya kendi kişisel düşüncelerini ekler. Burada, yapıtlarda anlatıcı figür yaratmanın gerekliliği, zorunluluğu ve zorluğu verilmeye çalışılırken, anlatıcı ve kurguladığı ana figür Nevin arasındaki etkileşim de rahatça dikkat çekmektedir. Figür yaratma işlevinde, anlatıcının hayal gücünün ve iç dünyasının etkisi, hayali bir anlatıcı figür olan Nevin’den açıkça gözlemlenmektedir. Bu hayali anlatıcı figür, anlatıcının yapıtı yazdığı motelin inşaat zamanında o terk edilmiş eve güzel bir *yazsonu* yaşamak için gelmiş olan bir kadın olarak yapıtta yaratılması, anlatıcının moteldeki yalnızlığını ortaya koymaktadır. Kurgulanana yapıtta, Nevin de belli bir zamana kadar yalnızdır, güzel bir *yazsonu* yaşamak ve sevdikleriyle yeniden buluşmak için buraya gelmesinin yanı sıra tıpkı anlatıcı figür gibi yaşanılanları yazmak için de gelmiştir. Hatta “daktilo”su da yanındadır. Aslında, o, bu kıyılarda geçirdiği zamanı bu daktiloyla yazıya dökerek ve kendi hikâyesini anlatmış olacaktır. Onun hikâyesi ise o ve arkadaşlarının yaşantıları, geçirdikleri zor dönemler ve nihayetinde bu Akdeniz kıyısında bir araya gelerek tüm bu sıkıntıları, ayrılıkları unutmaya olacaktır:

“Bu kıyılarda yeniden birlikte olunacak. Doğanın tam bağlarında yaşanacak. Issız kumları, nar alacası akşamlar... Yok, bu özlem bir ören değil. Şimdi daha sağlam kurulacak olan kurulması mutlaka gerekli bir kıyı kenti o.” (Ağaoğlu, 77)

Anlatıcı ile Nevin arasındaki etkileşim bu kadarla da sınırlı değildir. Anlatıcı Nevin'i tıpkı kendisi gibi Akdeniz kıyısında bir yere yerleştirir. Bu uzam onun geçmişiyle barışmasını böylece geleceğe bağlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Burada, yazar olduğu sezdirilen anlatıcı figürün de böyle bir umuda ihtiyacı vardır ve bu figürü yaratırken, kendi gerçeğini anlatıcı figür Nevin üzerinden kurgular. Nevin'in hayatındaki bu durumun nedeni ise oğlu Güney'i birkaç yıl öncesinde toplumsal karışıklık sırasında kaybetmesi ve bunun üzerine hem yaşadığı toplumu hem de kendisini sorgulamaya başlamış olmasıdır. Bu uzam oğlu Güney'in ölümünden, toplumun bir parçası olarak, kendisini sorumlu tutmaktan biraz olsun sıyrılmasını sağlamaktadır. Burada anlatıcının belki de anlatıcıyı da kurgulayanın yapıta yansıttığı dış gerçekliklerin ve onlara bakışının etkisi de yok değildir. Tüm bunlar toplumuna inancını yitirmiş, umutlarını kaybetmiş bir yazarın yapıtında bunlara nasıl yer verdiğinin de bir sunumudur:

“Üstüne kilit atılmış tarihsel belgelere, Dışişleri, İçişleri bakanlıklarının arşiv dolaplarına benziyorduk. O birbirinin gözüne bakmaktan inatla kaçınan insanların, birbirlerinden her an biraz daha uzak düşmeleri, ülkedeki yılanmış kan, çürümüş et kokusu örtülüyor” (Ağaoğlu, 138)

Bir yandan da Nevin figürü, burada bir süre önce ayrıldığı eşi Hasan ile olan durumunu da değerlendirir ve onu da affeder. Evlilikleri her ne kadar sağlam bir temele oturtulmamış olsa bile burada yeniden bir araya gelerek arkadaşça kalmayı başarırlar. Bu da bir bağlama sürecinin, bir duygu durumunun yapıta yansıtılmasıdır. Yapıtta bu iç içe geçmiş kurguyla yaratım sürecinde dikkat edilen tüm odaklar böylelikle aktarılmış olur, yazar yazma serüvenini de okuruyla paylaşmış olmanın rahatlığıyla yapıt gerçekliği içinde yaratımına devam eder.

Nitekim anlatıcı onları bir araya getirmeyi başarmış ve tamamen kendi isteklerine göre bu altı arkadaşın ilişkisini yönlendirmiştir:

“Hiçbirini yitirmek istemiyordum. Hasan’ı da, Fuat’ı da kimseyi, kimseyi... Bir kez daha yüreğimdi yardımına koşan. Hepsini içine almıştı. Hepsini sarıp sarmalamıştı. Sevmeyi yeni bir boyutta öğreniyordum. İçim boralarla değil, ilkyaz esintileriyle doluydu. Gelgitlerim dinmişti. İç çatışmalarım...” (Ağaoğlu, 196)

Yapıt gerçekliği içinde anlatıcı yaratma bir olmuş bitmişlik işi değildir. Yapıt içinde sürekli geliştirilmesi gereken bir durumdur. Burada kurgulanan yapıt gibi bu hem anlatıcı figür hem de odak figürse sürekli devinim halinde olmalıdır, yazarı tarafından yapıt boyunca sürekli geliştirilmelidir. Bu yüzden yapıtta Nevin’in yanında altı arkadaşı da etkin roldedirler. Nevin’in erkek kardeşi Fuat da kurgu içinde işindeki olumsuz gelişmelerden toparlanmak için bu kıyılara sürüklenir. Doğan da bu uzam sayesinde şair ruhunu büyüleyici doğa ile besleyip, burada güzel günler geçirir. Meriç, Doğan’ın kız arkadaşındır. O da bu uzamın, tatilin onlara iyi geleceğine inanmaktadır. Tüm bu figürler ve birbirleriyle etkileşimleri, yine odak ve anlatıcı figür Nevin’in duygu durumunu yansıtmak ve yapıt boyunca onu canlı, diri tutmak için kurgulamanın bir boyutu olarak gösterilir.

Yapıt yaratma sürecinde, anlatıcının dış gerçekliği çoğunlukla yan figürlerin oluşmasında etkili iken anlatıcı hayal gücü sayesinde odak figür ve diğer figürleri yaratmıştır. Anlatıcı bunu yaparken yapıtının gerçekliğini oluşturmak ve odak figür Nevin’i bütüncül bir biçimde kurguda tamamlamış olmayı istemektedir. Yapıtta tüm bunlar yaratım sürecinin okura yansıtılmasını istemekten ileri gelmektedir.

C. YAZINSAL YAPITLARDA “ZAMAN” YARATMA

Zaman kavramı yazınsal yapıtların önemli diğeri bir unsurudur. Kurguda zaman yaratma iki farklı kurgu ögesiyle oluşur. Bunlardan ilki anlatıcının içinde bulunduğu dış gerçekliğin kurguda zaman yaratmaya etkisi, ikincisi ise anlatıcının içinde bulunduğu iç gerçekliğin kurguda zaman yaratmaya etkisidir. Anlatıcının içinde bulunduğu dış zamanın kurguya etkisi ile kastedilmek istenen anlatıcın deneyimlediği, zamanının acı gerçeği olan darbe ve getirisinin kurguya yansıtılmasıdır. Anlatıcının içinde bulunduğu iç zamanın etkisi ile kastedilmek istenen ise anlatıcının yaşadığı zaman karmaşasının kurguya etkisidir. Bunun yansıtılması ile okuyucu kurguya o dönemin zihniyeti ve koşulları ile bakabilir. Bu iki etmen ile beraber kurguda zaman yaratmada tamamlanmış olur.

C. 1. ANLATICININ İÇİNDE BULUNDUĞU DIŞ ZAMANIN KURGUDA ZAMAN YARATMAYA ETKİSİ

Burada bahsi geçen zaman; yapıtın dış zamanın yazar üzerindeki etkisi olarak belirtilmiştir. Bir başka deyişle yapıtın dış zamanı olan darbe öncesi dönemin yazarın yazma sürecine yazısının içeriğine etkisi ele alınacaktır.

Yapıtta zaman kavramı, iç ve dış zaman olarak ikiye ayrılır. Bu iki zaman kavramı arasında birkaç yıllık zaman farkı vardır. Böylelikle, yazar yapıtının iç zamanı ile bulunduğu zaman arasında bağ kurmayı hedeflemiştir. Bu bağ aracılığıyla yazarın içinde bulunduğu zamanın toplumsal gerçekliği ve sorunları yapıta da yansır. Bu durumun kitapta birçok örneği bulunmaktadır, ancak en dikkat çekicisi, Güney’in ölümüdür. Güney üniversiteli bir gençtir.

Onun şanssızlığı ise 20. yüzyıl sonlarına doğru Türkiye’de farklı görüşlere mensup gruplar arasındaki çatışmanın ortasında kalmasıdır. Güney’in o dönemde bir gruba dâhil olup olmadığı ya da tarafsız mı yoksa taraflı mı olduğu belirtilmemiştir. Bunun amacı ise Güney ile yalnız bir grubu değil, o dönemdeki bütün gençlerin temsil edilmek istenmesi olabilir. Onun bir kurşun ile yok yere sönüp gittiğinden bahsedilmesi ile de yine bu ülkedeki acımasızlığı ve fevriliği anlatmak için olduğu söylenebilir. Ayrıca, Güney’in ölümü, ülkedeki karmaşıklığı anlatmanın yanı sıra, okura yaşam ve ölümün ince bir çizgide olduğunu hatırlattı. 1970 - 1980 dış zamanının yapıta yansımaları sağlayan bir diğer örnek ise Nuri Sedat’ın “Ölüm Avcıdır Şimdi” adlı şiirinden alıntı yapılan “*Ölüm avcıdır şimdi/Dirimse ceylan*” dizeleridir. Verilebilecek bir diğer örnek ise dikkat çeken şu satırlardır: “*SAVAŞ VAR!*” (Ağaoğlu,17) ve “*SENİN GİBİLERLE.*” (Ağaoğlu,18) Toplumda kutuplaşma bu cümlelerde çarpıcı bir şekilde gözlemlenmektedir.

C. 2. ANLATICININ İÇ GERÇEKLİĞİNİN KURGUDA ZAMAN YARATMAYA ETKİSİ

Burada bir zaman karmaşası durumu söz konusudur, yapıtın iç zamanı ve gerçek dünya arasında anlatıcının sık sık gidip gelmesinden kaynaklanmaktadır. Daha önceden de belirtildiği gibi anlatıcı kitabını kurgulamaya başladıktan sonra kafasında oluşan iki dünya arasında gidip gelir. İşte bu gidip gelişler anlatıcıda duraksamalara neden olur. Yapıttan tamamen sıyrılmayı başaramadıkları anlarda bir süre gerçek dünyaya ait olduklarını anımsamaya çalışırlar. Aynı durumu gerçek dünyadan sıyrılıp yapıta geçmeye çalışırlarken de yaşarlar. Bu durum, yapıttan bir alıntı ile daha net anlaşılabilir:

“Ne de olsa iyice somut bir şey: Sence bu makinenin eski sahibi, yalnız kaldığı günlerde neler yazmıştı Yusuf? Yazmış mıydı? O ortadan kaybolunca yani, geride yazılı kâğıtlar

kalmamış mı? Bana böyle bir şeyden söz etmiştin. Nasıl olur, söz etmiştin, etmemiş miydin?” (Ağaoğlu,91)

Bu duruma kitapta iki teknikle dikkat çekilmek istenmiştir. Bunlardan ilki kip kullanımudur. İkincisi ise bilinç akımı tekniğinin kullanılmasıdır. Kip kullanımı ile ilgili şunlar söylenebilir. Yapıt boyunca yazar bazı bölümlerde araya girmiş ve kip kullanımına müdahalede bulunmuştur: *“O eski, bırakılmış küçük ise, bir aile albümünün alttan ilk sayfasına yapıştırılmış en silik fotoğraf benzeri, çok yakınımıdaydı. (Ya da, yakınımda.)” (Ağaoğlu,7)* Buradan da yazarın içinde bulunduğu zaman karmaşası anlaşılmaktadır. Bilinç akımı tekniğine değinilecek olunursa şunlar söylenebilir. Bilinç akımı tekniği kurgudaki karakterlerin ya da yazarın düşünce akışının iç monologlar Halinde belirtilmesidir. Bunun en nitelikli örnekleri ise yapıtın başında kurgu oturtulurken kullanılan bilinç akımı tekniğidir. *“İlkin kadın geldi.\Bildiğim, altı kişiydiler.\Kadına dokunmuş diyorlar.\Dokunulmamış diyorlar.” (Ağaoğlu,16)*

C. 3. YAZAR OLDUĞU VARSAYILAN ANLATICININ İÇİNDE BULUNDUĞU ZAMANIN ETKİSİ

Burada zaman soyut bir kavram olarak kendini göstermektedir. Her birimizin günlük hayatta kafamızın içinde boğuştuğu bir zaman kargaşası vardır. Bir an durup düşünürüz, zamanın neresindeyim, diye. İşte yazar için de bu durum geçerli olmuştur. Onun bu durumu yapıtın akışının belirli bir kronolojik sıralamaya koyulmayarak kendini göstermiştir. Kurgudaki ana figür Nevin’in hayatı bu sebepten dolayı düzensizlik içindedir. Kitap Yazsonu’nun geçirileceği evin betimlenmesi ile başlar, sonra Nevin’in burada arkadaşları ile yapacağı tatili planlaması ile devam eder, daha sonra geçmişin anlatılması ile ve son olarak Nevin’in arkadaşlarının gelmesi ve tatil başlayıp, acı bir son ile bitmesiyle sonlanır. Burada alışlagelmiş düzenin dışına çıkıldığı hissedilmektedir. Önce geçmişin anlatılması sonra şimdiye gelinmesi beklenirken

şimdi kitabın ortalarına doğru geçmiş ile bölünmüştür. İşte bu yazarın yaşadığı zaman karmaşasının en büyük göstergesidir:

“Doğrusu dünle şimdiyi, şimdiyle yarını karıştırdığım anlarım oluyor. Bu durumda, zamanın ibresi bir nabız, bir yüreğin atışlarını ölçen araç iğnesinin ileri geri oynaması, bir sismograf göstergesinin inip çıkması gibi işliyor. Zaman dediğimiz şey, canlı bir şey... Özellikle şimdi, müziğin alttan alta duyulduğu, notaların neredeyse ayırt edilebileceği bir anda, bu an'ın zamanın ibresini tek tipte tutmak imkansız.”(Ağaoğlu,)

SONUÇ

Adalet Ağaoğlu'nun "Yazsonu" adlı yapıtı bir kurgunun nasıl ve hangi temel etkenler aracılığı ile oluştuğunu derinlemesine inceleyen son derece nitelikli bir kitaptır. Yapıtın temel analizi yapıldığında bir kurgu için gerekli üç temel unsura ulaşılmaktadır: uzam, figür ve zaman yaratma. Anlatıcı tüm bunlar sayesinde kurgusunu şekillendirirken, iç ve dış dünyasının etkilerini bu üç temel nokta üstünde açıkça belirtmektedir. Tüm bunları yaparken anlatıcının bulunduğu ve kurgu dünyası arasındaki gel gitleri kurguya da yansır ve düşünce akışının belirli bir bölümü kurguya yansımış olur. Bu da "Yazar gerçekten bunu düşünmüş mü?" sorusunun yanıtını verir niteliktedir.

Yazarların yazın maceraları onlar da birikim ve tecrübe yaratır. Bu da çoğunlukla en güzel eserlerini yaşlılık döneminde vermelerinin temel nedeni sayılabilecek niteliktedir. "Yazsonu" adlı bu yapıt ise yazarın ömrünün sonuna yaklaştığı dönem olarak da düşünülebilir. Bu bir yazar için edebiyat/yazın yaşamının da sonu olarak görülmektedir. Bu yüzden Yazsonu aslında bir Yaz(1)sonudur.

Son olarak Adalet Ağaoğlu daha önce sıkça karşılaşmadığımız bir şekilde yazın dünyasının sırlarını okuyucuya açmıştır. Diğer yapıtlar oluşturdukları kurguları sunarken, o okuyucunun hep merak ettiği noktayı sunmuştur yapıtında: bir kurgunun nasıl oluştuğu. Böylece o yazın dünyasında farklı bir çizgi yakalamış, yazın dünyasında yerini sağlamlaştırmıştır. Tüm bunlar, yazarın döneminin klasik sanatçıları arasında yer alma isteği ve takdir edilmesini beklemesinden kaynaklanmaktadır.

KAYNAKÇA

Ağaoğlu, Adalet. Yazsonu. 12. Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, 2007.

<http://tdkterim.gov.tr/>